

Отримано: 7 лютого 2024 р.

Прорецензовано: 26 лютого 2024 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2024 р.

e-mail: tetianayurchyshyn@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3299-048>

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-102-105

Юрчишин Т. В. Лінгвостилістичні особливості перекладу лексичних запозичень у польській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 102–105.

УДК: 81.162.1'24

Юрчишин Тетяна Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена лінгвостилістичним аспектам перекладу лексичних запозичень у польській мові. Зазначається, що інтенсивний обмін мовними елементами між культурами, зумовлений глобалізацією, вимагає детального вивчення лексичних запозичень та їх впливу на лінгвостилістичні характеристики текстів. На конкретних прикладах проаналізовано лексичні запозичення польської мови з інших мов, розкрито теоретичні засади вивчення запозичених слів у сучасній лінгвістиці. Авторка здійснює детальний аналіз класифікації запозичень, зокрема їх поділ на асимілятивні, структурні, штучні та гібридні. Запозичення, які є частиною активного лексичного запасу мови, можуть виконувати різноманітні функції в мовленні: використовуватися для позначення нових понять, які не існують у мові перекладу, або для позначення існуючих понять, для яких у мові перекладу вже існує відповідний термін. Однією з важливих функцій запозичень є розширення словникового запасу мови перекладу. Акцентовується увага на тому, що роль запозичень полягає також у посиленні виразності та емоційності мови. Запозичені слова можуть бути використані для зміни стилю мовлення, додавання екзотичного відтінку до слів або передачі певного настрою чи емоційної оцінки. Серед чинників, які сприяють імплементації лексичних запозичень у польську мову, авторка відзначає культурну взаємодію з іншими країнами, міжнародні економічні зв'язки, науково-технічний прогрес. Усі зазначені фактори поєднуються, формуючи лінгвостилістичний ландшафт польської мови, що свідчить про її адаптивність та відкритість до впливів інших культур та мов. У статті конкретизовані семантичні та стилістичні особливості перекладу іноземних запозичень на польську мову, підкреслено необхідність врахування адаптації до аудиторії та специфіку жанру. Визначено перспективи подальших розвідок з цієї проблематики.

Ключові слова: класифікація запозичень, асимілятивні запозичення, гібридні запозичення, словотвірні кальки, фразеологічні кальки, семантичні кальки, розширення семантичного спектру, інновації в лексиконі, стилістична виразність.

Tetiana Yurchyshyn,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
West Ukrainian National University

THE LINGUISTIC AND STYLISTIC ASPECTS OF THE TRANSLATION OF LEXICAL BORROWINGS IN THE POLISH LANGUAGE

The article is devoted to the linguistic and stylistic aspects of the translation of lexical borrowings in the Polish language. It is noted that the intensive exchange of language elements between cultures, due to globalization, requires a detailed study of lexical borrowings and their influence on the stylistic characteristics of texts. The lexical borrowings of the Polish language from other languages have been analyzed using specific examples; the theoretical foundations of the study of borrowed words in modern linguistics have been revealed. The author carries out a detailed analysis of the classification of borrowings, in particular their division into assimilative, structural, artificial and hybrid. Borrowings, which are part of the active lexical stock of the language, can perform various functions in speech: they can be used to denote new concepts that do not exist in the target language, or to denote existing concepts for which a corresponding term already exists in the target language. One of the important functions of borrowing is the expansion of the vocabulary of the target language. Emphasis is placed on the fact that the role of borrowings is also in strengthening the expressiveness and emotionality of the language. Borrowed words can be used to change the style of speech, add an exotic touch to words, or convey a certain mood or emotional assessment. Among the factors contributing to the implementation of lexical borrowings in the Polish language, the author notes cultural interaction with other countries, international economic ties, and scientific and technological progress. All these factors combine to form the linguistic landscape of the Polish language, which indicates its adaptability and openness to the influence of other cultures and languages. The article specifies the semantic and stylistic features of the translation of foreign loanwords into Polish, emphasizes the need to take into account the adaptation to the audience and the specifics of the genre. Prospects for further research on this issue have been identified.

Keywords: the classification of loanwords, assimilative borrowings, hybrid borrowings, word-forming calques, phraseological calques, semantic calques, expansion of the semantic spectrum, innovations in the lexicon, stylistic expressiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

У зв'язку зі стрімкими змінами у суспільстві та зростанням міжнаціональних комунікацій вивчення лексичних запозичень у польській мові набуває особливого значення. Їх детальне дослідження дозволяє не лише виявити особливості адаптації іноземних слів в польському лексиконі, але й розглянути їх вплив на лінгвостилістичні характеристики текстів.

Лексичні запозичення впливають на мовленнєвий стиль, а їх переклад стає важливим аспектом міжкультурної комунікації. Перекладачі повинні враховувати не лише семантичні аспекти запозичених слів, але й їх відтінки, які можуть мати культурні конотації та відмінності. Дослідження лексичних запозичень у польській мові і їх адекватний переклад є важливими для розуміння динаміки мовної еволюції та іноземного впливу на структуру і стиль мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання лексичних запозичень у польській термінології є об'єктом аналізу багатьох дослідників-лінгвістів (О. Войцева, Н. Касянчук, О. Кондрацька). Окремі учені детально досліджували особливості процесу комплексної адаптації англійських та латинських запозичень у польській мові (А. Моклиця, М. Євчук, В. Губич, О. Круглій).

Обґрунтування **актуальності** теми полягає в тому, що запропонований аналіз, а саме лінгвостилістичних особливостей перекладу лексичних запозичень у польській мові, зумовлений недостатньою вивченістю матеріалу, а також тим, що запозичення є одним із найшвидших процесів поповнення сучасних мов та водночас часто викликають труднощі перекладу.

Постановка завдання. Мета дослідження – виявити та проаналізувати лексичні запозичення польської мови з інших мов та дослідити лінгвостилістичні особливості їх перекладу. Для досягнення поставленої мети вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання: розкрити теоретичні засади вивчення запозичених слів у сучасній лінгвістиці, зокрема, різні критерії класифікації запозичень; з'ясувати причини та умови появи запозичень; проаналізувати методи перекладу лексичних запозичень та дослідити вплив перекладу на збереження семантичних і стилістичних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запозичена лексика – це саме та частина словникового запасу мови, яка складається зі слів, запозичених із інших мовних систем. Запозичена лексика збагачує мовний ресурс та відображає взаємодію між культурами та мовами, а також віддзеркалює історичні та соціокультурні зв'язки між народами.

На підставі здобутого досвіду вивчення іноземних мов, а також на основі історичних та лінгвістичних досліджень постає необхідність розробки системи класифікації запозичень. Створення такої системи сприятиме кращому розумінню різноманітності та характеру запозичень, а також зробить їх дослідження більш зручним та систематизованим.

Однією з найпоширеніших є класифікація, у якій розрізняють асимілятивні, структурні, штучні та гібридні запозичення. Існує також класифікація за ступенем адаптації, яка поділяє запозичення на асимільовані, адаптовані та неасимільовані. Виділяють також класифікації за лексичною групою, ступенем використання в мові та способом запозичення. Кожен із цих підходів має свої переваги та недоліки, але в сукупності вони дають всебічне уявлення про різноманітність і специфіку запозичень.

Асимілятивні запозичення – це слова, які були введені в мову та адаптовані до фонології, морфології та синтаксису мови, що їх приймає. Такі слова можуть зберігати своє оригінальне написання або мати варіант написання, адаптований до правил нової мови. Наприклад, польське слово *handel* запозичене з німецького *Handel*, *pirs* – з англійського *piers*, *pisuar* – з французького *pissoir*.

Структурні запозичення (кальки, репліки, кліше) виникають у разі заміни іншомовних морфем і всієї іншомовної структури компонентами рідної мови, наприклад: *listonosz* – з німецького *Brieftrager*, *nastolatek* – з англійського *teenager*, *Rzeczpospolita* – з латинського *res publica* (Моклиця, 2018: 56).

Серед структурних запозичень можемо виокремити:

а) словотвірні кальки – полягають у точному відтворенні структури іноземних слів рідними морфемами: *wyklad* (лат. *expositio*), *podsystem* (лат. *sub-system*), *światopogląd* (нім. *Weltanschauung*), *czasopismo* (нім. *Zeitschrift*), *drapacz chmur* (англ. *sky-scraiper*);

б) фразеологічні кальки – на зразок: *w pierwszym rzędzie* (нім. *in erster Reihe*), *tu pies pogrzebany* (нім. *Hier liegt ein Hund begraben*), *wziąć do serca* (фр. *prendre a coeur*); такі кальки ґрунтуються на точному відтворенні стійких словосполучень;

в) семантичні кальки – полягають у наданні польському слову того самого змісту, який є характерним для його іноземного аналога. Так сталося, наприклад, з словом „*goryl*”, що було запозичене з англійської мови в тому ж значенні особистого охоронця.

Штучні запозичення – це слова, утворені в польській мові з іншомовних компонентів (морфем), напр.: *biologia* (грец. *bios* – „життя”, *logos* – „слово, наука”), *telewizja* (грец. *tele* – „на відстані”, лат. *vizio* – „картина”). Ці типи запозичених слів найчастіше створюються як наукові та технічні терміни та зазвичай використовують елементи класичних мов – грецької та латинської.

Гібридні/змішані запозичення – це слова, що складаються з елементів із двох різних мов. У нашому випадку це передусім слова, що мають частково полонізований морфемний склад, тобто створені на основі польської мови за частковою участю іншомовних морфологічних часток, наприклад: *fotokącik*, *pseudouczony*, *minispódnica*, *telewidz* (Моклиця, 2018: 57).

Поняття запозичення у певній мові може мати не лише лінгвістичне значення, а й важливий соціокультурний контекст. Запозичення, які є частиною активного лексичного запасу мови, можуть виконувати різноманітні функції в мовленні: використовуватися для позначення нових понять, які не існують у мові перекладу, або для позначення існуючих понять, для яких у мові перекладу вже існує відповідний термін (Войцева, 2011: 392).

Однією з важливих функцій запозичень є розширення словникового запасу мови перекладу, імплементації в мову нових термінів та виразів (Євчук, 2013:130). Інша роль запозичень полягає в посиленні виразності та емоційності мови. Запозичені слова можуть бути використані для зміни стилю мовлення, додавання екзотичного відтінку до слів або передачі певного настрою чи емоційної оцінки. Наприклад, слова, запозичені з французької мови, можуть використовуватися для влучного опису модних тенденцій („*gorset*”, „*peruka*”, „*szal*”, „*bizuteria*”), війська („*pistolet*”, „*szarża*”, „*batalion*”), архітектури („*parkiet*”, „*suterena*”, „*antresola*”) та кулінарії („*majonez*”, „*gofr*”, „*beszamel*”).

Лексичні запозичення мають помітний вплив на польську мову, вносячи різноманітність і новизну в її лексичний склад. Цей вплив є результатом різноманітних факторів, таких як культурний обмін, технологічний прогрес, економічні зв'язки та інші форми міжнародної взаємодії.

По-перше, культурні взаємодії з іншими країнами та народами призводять до введення у мову нових слів, які відображають аспекти чужої культури, традицій та новаторських ідей. Зокрема, слова, пов'язані з глобальною кухнею, наукою, мистецтвом чи спортом, часто є запозиченими та інтегрованими в польську мову. Наприклад, „*kalafior*”, „*spaghetti*”, „*risotto*”, „*szpinak*” – слова зі сфери кулінарії, запозичені з італійської мови; „*akwela*”, „*serenada*”, „*sonata*”, „*fraszka*” – слова-запозичення з італійської мови з галузі мистецтва; „*edukacja*” (лат. *educatio*), „*mandat*” (лат. *mandatum*), „*atrament*” (лат. *atramentum*), „*data*” (лат. *datum*) – слова, пов'язані з наукою.

По-друге, технічний та науковий прогрес сприяє появі нових термінів та висловів, які визначають сучасні технології та наукові досягнення. Такі запозичення стають важливими для ефективного спілкування в контексті швидкого розвитку сучасного світу.

Економічні зв'язки також можуть впливати на польську мову через запозичення термінів, пов'язаних із торгівлею, фінансами та бізнесом. Періоди історії, такі як колоніальні або постколоніальні епохи, можуть призводити до введення слів із мови колонізатора чи країни з переважним впливом (Губич, 2016:183).

Усі ці фактори поєднуються, формуючи лінгвістичний ландшафт польської мови, що свідчить про її адаптивність та відкритість до впливів інших культур та мов.

Вплив перекладу іншомовних запозичень на польську мову є неабияк значущим і багатогранним процесом. Однак важливо зберігати баланс між інтеграцією нових слів і збереженням лінгвістичної ідентичності, щоб забезпечити різноманітність та багатомовність у мовному просторі. Дослідження особливостей перекладу іншомовних запозичень на польську мову повинно включати різні аспекти, зокрема семантичні та стилістичні особливості. Семантичні особливості перекладу охоплюють наступні елементи: 1) *розширення семантичного спектру* із додаванням нових концепцій та відтінків значень. Наприклад, переклад іншомовного терміну «smartphone» на польську мову може допомогти розширити семантичний спектр, увівши новий термін «smartfon», що визначає сучасний мобільний телефон із розумними функціями; 2) *втрата або зміна сенсу*: у деяких випадках при перекладі сенс іншомовного слова може втрачатися або змінюватися через відмінності в культурних чи соціокультурних контекстах. Прикладом втрати або зміни сенсу при перекладі може бути англійське слово «gift». У контексті англійської мови це слово вказує на подарунок чи дарунок. Проте, якщо це слово буде перекладено без врахування культурних особливостей, то в польській мові «gift» може сприйматися як «дар» у сенсі об'єкта або предмета, а не завжди як вираз доброзичливості чи уваги, як у англійській мові. Така різниця у сприйнятті може вплинути на емоційний тон тексту та викликати непорозуміння аудиторії; 3) *інновації в лексиці*: запозичення може призводити до створення нових слів або термінів у польській мові для опису нових явищ, технологій або культурних концепцій (Касянчук, 2018: 76). Наприклад, у зв'язку зі значним використанням термінів зі сфери технологій перекладачі можуть застосовувати нові слова, як-от «blogger» (блогер) чи «streamowanie» (стрімінг), щоб адекватно відображати сучасні явища та технології.

Стилістичні особливості перекладу запозичень включають наступні моменти: 1) *збереження стилістичної виразності*: переклад може вимагати серйозного вибору слів, щоб зберегти стилістичні особливості оригіналу, зокрема його емоційний тон чи особливості мовного виразу; 2) *підтримання природності виразу*: залежно від контексту перекладач може спробувати втілити іншомовні елементи так, щоб вони звучали природно та адаптовано до польського стилю мовлення. Природність виразу у перекладі іншомовних запозичень може бути досягнута шляхом вдалого впровадження термінів або фраз так, щоб вони легко вписувалися в потік польської мови. Наприклад, у сфері інтернет-технологій англійське слово «download» краще перекладати як термін «pobieranie», який не тільки точно передає сенс, але й є природним у польському інтернет-середовищі (Кондрацька, 2012: 122).

Окрім того, при перекладі важливо враховувати стилістичні відтінки мовлення та адаптувати їх до природи польської мови. Наприклад, англійське «email» може бути перекладено як «e-mail» або «poczta elektroniczna». Вибір залежить від стилістичних відмінностей між мовами, і перекладач повинен знаходити компроміс між збереженням природності виразу та точністю передачі значення. Такий підхід допомагає інтегрувати іншомовні терміни в текст так, що вони не виглядають як чужі елементи, а стають органічною частиною польської мови.

Наступним аспектом, важливим для перекладу запозичень, є адаптація до аудиторії. Важливо враховувати, яка аудиторія буде сприймати переклад, оскільки стилістичні відтінки можуть варіюватися залежно від цільової аудиторії. Наприклад, переклад медичного матеріалу для пацієнтів може вимагати адаптації медичної термінології таким чином, щоб вона була зрозуміла та доступна для широкої аудиторії (Круглій, 2022: 228).

При перекладі запозичень перекладачеві необхідно враховувати теж специфіку жанру. Різні жанри (наприклад, художня література, наукова література, інформаційна преса) можуть вимагати різних стилів перекладу для збереження відповідності особливостям жанру. Наприклад, переклад художнього твору для дітей може вимагати особливої уваги до стилістичних елементів, які роблять текст цікавим та зрозумілим для юного читача.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, процес запозичень є невід'ємною частиною мовної еволюції та сприяє розширенню лексичного складу польської мови. Причини запозичення слів можуть бути різноманітними: від потреб у позначенні нових об'єктів, технологій чи явищ до впливу інших культур або просто естетичних виборів мовців. Лексичні запозичення відіграють важливу роль у вдосконаленні мови, роблячи її більш гнучкою та адаптованою до сучасних реалій. Важливо підкреслити необхідність уважного вивчення та адаптації лексичних запозичень у польській мові, а також важливість професійного та культурно-свідомого підходу до їх перекладу з метою забезпечення точності та природності мовного висловлення. Правильно виконані переклади можуть збагатити лексику та виразність мови, одночасно забезпечуючи вірність оригіналу та адаптацію до особливостей польської мови та культури. Різні аспекти перекладу іншомовних запозичень у польській мові відкривають перспективи для їхніх досліджень у контексті збереження семантичних та стилістичних особливостей у різних мовленнєвих жанрах та типах дискурсу.

Література:

1. Войцева О. Запозичення в лексиці водного господарства польської мови. *Київські полоністичні студії*. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. Т. 18. С. 390-396.
2. Губич В. В. Латинські запозичення у складі польської мовознавчої термінології середньопольської доби. *Слов'янський збірник* : зб. наук. пр. ОНУ ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2016. Вип. 20. С. 179-194.
3. Євчук М. С. Особливості процесу комплексної адаптації англійських запозичень у польській та українській мовах. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. Ніжин, 2013. Кн. 3. С. 129-133.
4. Касянчук Н. Запозичення як джерело збагачення екологічної терміносистеми польської мови. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк: СЛУ ім. Лесі Українки, 2018. Вип. 9. С. 74-80.
5. Кондрацька О. В. Запозичення назв осіб за професією та їх асиміляція в сучасній польській мові. *Мова* : наук.-теорет. часоп. з мовознавства. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2012. № 18. С. 120-123.
6. Круглій О. Р. Англомовні запозичення у сучасних польській та українській мовах. *Закарпатські філологічні студії. Ужгород*: Ужгород. нац. ун-т, 2022. Вип. 22. Т. 2. С. 227-231.
7. Моклиця А. Лексикологія сучасної польської мови: навчально-методичні матеріали до курсу. Луцьк : СЛУ імені Лесі Українки, 2018. 114 с.

References:

1. Voytseva O. (2011). Zapozychennya v leksytsi vodnoho hospodarstva pol's'koyi movy. *Kyyivs'ki polonistychni studiyi*. [Borrowing in the vocabulary of water management of the Polish language. *Kyiv polonistic studies*]. Kyyiv: KNU im. Tarasa Shevchenka. T. 18. S. 390–396.
2. Hubyh V. (2016). Latyns'ki zapozychennya u skladi pol's'koyi movoznavchoyi terminolohiyi seredn'opol's'koyi doby. *Slov'yans'kyy zbirnyk* [Latin loanwords in the Polish linguistic terminology of the Middle Polish period. *The Slavic Research Series*]: zb. nauk. pr. ONU im. I. I. Mechnykova. Odesa. Vyp. 20. S. 17–194.
3. Yevchuk M. (2013). Osoblyvosti protsesu kompleksnoyi adaptatsiyi anhliys'kykh zapozychen' u pol's'kiy ta ukrayins'kiy movakh. *Naukovi zapysky. Seriya «Filolohichni nauky»* [Peculiarities of the process of complex adaptation of English loanwords in Polish and Ukrainian languages. *Proceedings. Series «Philological Sciences»*]. Nizhyn, Kn. 3. S. 129–133.
4. Kasyanchuk N. (2018). Zapozychennya yak dzherelo zbahachennya ekolohichnoyi terminosystemy pol's'koyi movy. *Linhvostylistychni studiyi*. [Borrowing as a source of enrichment of the ecological terminology system of the Polish language. *Linguistic studies*.] Luts'k: SNU im. Lesi Ukrayinky, Vyp. 9. S. 74–80.
5. Kondrats'ka O. (2012). Zapozychennya nazv osib za profesiyeyu ta yikh asymilyatsiya v suchasniy pol's'kiy movi. *Mova* [Borrowing names of persons by profession and their assimilation in the modern Polish language. *Language*] : nauk.-teoret. chasop. z movoznavstva. Odesa: ONU im. I. I. Mechnykova. № 18. S. 120–123.
6. Kruhliy O. (2022). Anhlmovni zapozychennya u suchasnykh pol's'kiy ta ukrayins'kiy movakh. *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*. [English loanwords in modern Polish and Ukrainian languages. *Transcarpathian Philological Studies*.] Uzhhorod: Uzhhorod. nats. un-t. Vyp. 22. T. 2. S. 227–231.
7. Moklytsya A. (2018). Leksykolohiya suchasnoyi pol's'koyi movy: navchal'no-metodychni materialy do kursu. [Lexicology of the modern Polish language: educational and methodological materials for the course]. Luts'k : SNU imeni Lesi Ukrayinky, 114 s.